

Vətən müharibəsi Azərbaycan poeziyası kontekstində

Şəbnəm Məmmədova

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
AMEA Folklor İnstitutu. Azərbaycan.
E-mail: shebnem.memmedova1981@mail.ru

Annotasiya. Təqdim olunmuş materialda biz 44 günlük müharibədə Ali Baş Komandan İlham Əliyevlə xalq birliyinin əsas istiqamətlərini və Azərbaycan xalqının Prezidentlə həmrəyliyinə nəzərdən keçirməyə çalışmışıq. Erməni faşistləri ilə mübarizədə bu müqəddəs savaşa öz münasibətini bildiren Azərbaycan şairləri də öz şeirlərində daim Ölkə Başçısının strategiya və taktikasını, eyni zamanda siyasi uzaqgörənliyini ön plana çəkdiyindən bəhs edir, eləcə də onun bütün müharibə boyu erməni qəsbkarlarına qarşı vuruşan zabitlər, əsgərlər və bütün xalqla birgə olduğunu qeyd edirlər. Təqdim olunmuş materialda həm də Azərbaycanın poetik söz sahiblərinin şeirlərindən fikirlərimizin möhkəmləndirilməsi üçün bəzi fraqmentləri də nümunə kimi göstərmişik.

Açar sözlər: Vətən müharibəsi, 44 günlük Qələbənin möhtəşəmliyi, İlham Əliyev obrazı, poetik fikir sahibləri, Qulu Ağsəs, Şuşa

Maqalə buraxılış vaxtından əvvəl – 13.09.2022 qəbul edilmişdir.

Patriotic war in the content of Azerbaijani poetry

Shabnam Mammadova

Doctor of Philosophy in Philology
Institute of Folklore of ANAS. Azerbaijan.
E-mail: shebnem.memmedova1981@mail.ru

Abstract. In the presented article it is highlighted the main directions of the unity and the solidarity of the entire Azerbaijani people with the Supreme Commander İlham Aliyev during 44-day war. Expressing their attitude to this sacred fight against the Armenian fascists, the Azerbaijani poets in their poems put at the forefront the strategy, tactics and political foresight of the President of the Republic of Azerbaijan, who throughout the entire period of the war was together with the people, officers and soldiers fighting against the Armenian invaders. In the presented article, there are fragments from verses by the Azerbaijani masters of the poetic word.

Keywords: Patriotic War, the greatness of the 44-day victory, the image of İlham Aliyev, masters of poetic thought, Gulu Ağsəs, Shusha

Giriş / Introduction

Müharibə haqqında danışmaq, yazmaq, onunla bağlı düşünmək daim vahiməlidir. Çünki müharibə acı göz yaşları, ayrılıq, şikəstlik, dağılmış ellər, viran qalmış kəndlər, şəhərlər, rahatlığı itmiş xalqın faciəsi deməkdir. Mühari-

bə bütün xalqların dilində ən dəhşət doğuran, insanın içinə vəlvələ salan sözdür, anlayışdır. Dünya yaranandan günümüzə qədər müharibələr heç zaman dayanmayıb. Müharibə elə bir bələdir ki, insanları doğma ocağının başından,

Filologiya və Sənətsünaslıq, 2022, № 2

əsrilərlə yaşadığı torpaqlardan didərgin salmışdır. Azərbaycan xalqı da müharibədən çox bələlər çəkib. XIX əsrin 10-20-ci illərindən üzü bəri mənfur ermənilər rus sovinistlərinin köməyi ilə Qarabağımızda yerləşdirildikdən sonra xalqımızın dincliyi olmayıb. XX əsrin lap əvvəllərindən, 1918-1920-ci illərdən, 1948-1953-cü illərdən, 1988-ci ildən üzü bəri erməni qəsbkarlarının əlindən Azərbaycan xalqı minlərlə saysız-hesabsız bələlərlə üzləşib, qurbanlar verib, rahatlığını itirib, torpaqları əlindən çıxıb, öz yurd-

yuvasından dərbədən olub. Ahılı, qarısı, qocası, gəlini, bir sözlə, bütün xalq erməni faşistliyi ilə üz-üzə qalıb, ermənilər tərəfindən alçaldılıb. Ermənilər öz havadarlarının köməyi ilə elə oyunlar qurublar ki, neçə-neçə ər oğullarımız həmin fitnənin qurbanı olub. Bütün bu çətinliklərə baxmayaraq, xalqın qəhrəman Azərbaycan əsgərinə ümidləri qırılmayıb. Əksinə, qələbənin bizimlə olacağına inanıb. Bu, daim belə olsa da, 2020-ci ilin sentyabr ayının 27-dən vəziyyət kardinal şəkildə dəyişib.

Əsas hissə / Main Part

“Müharibə və ədəbiyyat” monoqrafiyasıya-sının müəllifi Elçin Mehraliyevin yazdığı kimi, Vətən də, millət də, dövlət də torpaqdan başlanır! – hikmətinin müqəddəsliyinə səcdə qılıb, torpaqsız azadlıq və xoşbəxtlik yoxdur!” [2, s.10] – deyib, silaha sarınan yurdumuzun igid oğulları ermənilərlə qələbə əzmi ölüm-dirim mübarizəsinə qalxdı. Bu müqəddəs mübarizə tarixə Vətən müharibəsi kimi düşdü.

Müharibənin başlaması, onun inkişafı, bütün strateji və taktiki gedişlərinin hamısı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Heydər oğlu Əliyevin müharibə konsepsiyasına əsaslanaraq həyata keçirildi. Ardıcıl və misli görünməmiş qələbələr qazanıldı. İgid Azərbaycan əsgəri mənfur, murdar erməni separatçıların cəmi 44 günlük müharibə ərzində ərazilərimizdən qovdu. Erməni dünyə xalqları içində başısağrı etdi. Ermənilərin özləri Azərbaycan əsgərinin yenilməzliyindən və dəyanətindən danışıdılar, başlarını xəcalətdən yuxarı qaldırmadılar.

Kütləvi informasiya vasitələri, qəzet və jurnal, dünya mediası Azərbaycan ordusunun zəfərini hər gün təqdir etdi, xalqımızın döyüş-kön ruhundan, əsgərlərimizin igidliyindən və qələbə əzmindən danışdı. Şairlərimiz, yazıçıları, dramaturqlarımız, publisistlərimiz, incəsənət xadimlərimiz, müğənnilərimiz və xanəndələrimiz bu qəhrəmanlığı əsərlərində hər biri öz istəyi baxımdan vəsf etdi. Hamısında da qələbədən ürəyi köksünə sığmayan nümunələrdə bu sücaət təqdir olundu, bəyənilədi. Xalqımızın başucalığı yenidən dünya dövlətlərinin rəhbərləri, ictimai fəalları tərəfindən müdafiə edildi.

Çünki bu qəhrəmanlıq dastanının yenilməz me-marı Azərbaycan xalqı idi. Bu qalibiyyətə apara-cıq yolun təməli isə Qarabağ uğrunda mübarizənin 90-cı illərindən qoyulmuşdu. M.Araz, X.R.Ulutürk, B.Vahabzadə, Z.Yaqub, F.Qoca, M.İsmayıl, F.Sadıq, E.Baxış və onlarca sənət sahiblərimiz şeir və poemalarında Qarabağımız qara bəxtinin ağaracağına ümidli olduqlarından ürək dolusu bəhs etmişdilər [2, s.34-48].

Doğurdan da, 1988-ci ildən üzü bəri milli poetik fikrimiz və bədii nəsrimiz bütün cəsarəti və hünəri ilə Qarabağın qan yaddaşından bəhs etməyə köklənmişdi. “Misralarımız poeziyamızın siyah rəngini əks etdirirdi. Şeir dünyamız da ruhumuz kimi parçalanır, öləziyirdi... Ədəbiyyat da, digər sahələr kimi, bir qələbə xəbərinin sorağında idi. Azərbaycanda 44 gün sürən Vətən müharibəsi torpaqlarımızın azadlığı ilə bərabər, Azərbaycanın bütün sahələrinə bir zəfər, uğur sevinci Ali Baş Komandanımızın sayəsində Milli ordumuz, döyüşçü və zabit heyətimizin misilsiz döyüşü sayəsində bizlərə ərməğan edildi” [5, s.79].

Qulu Ağsəs, Adilə Nəzər, Zahid Xəlil, Məmməd İsmayıl, Təranə Turan Rəhimli, Avdı Qoşqar, Aybəniz Əliyev, İlham Qəhrəman, Əli Rza Xələfli və digər çoxsaylı qələm sahiblərimiz 44 günlük zəfər qələbəsinin konturlarını öz şeirlərinin məzmununda elə böyük ruhla verirdilər ki, Azərbaycanın möhtəşəm uğuru bütün varlığı ilə göz önündə dayanır, canlanırdı.

Vətən müharibəsinin bütün strategiyasının qurucusu Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyev tərəfindən konsepsiyalaşdırılmasının alternativi yox

idi. Bununla belə, Vətənin ağır günlərində onun hər bir övladının Ali Baş Komandanın yanında olduğunu da nəzərdən qaçıрмаq olmaz. Yəqin illər, onilliklər, qərinələr, əsrlər keçəcək bu qalibiyyət haqqında qalaq-qalaq əsərlər – romanlar, trilogiyalar yazılacaq, poetik dastanlar qoşulacaq. Və hər dəfə də Azərbaycan əsgərinin, xalqının obrazı, Ali Baş Komandanın müharibədə qalibiyyəti təmin etməklə bağlı apardığı doğru-dürüst hərbi siyasət təqdir olunacaq, öyüləcəkdir.

Təsədüfi deyil ki, hələ müharibənin başladığı ilk günlərdən poeziyamızda İlham Əliyevin Ali Baş Komandan obrazı xalqımızın tarixində məhz tarix yaradan böyük sərkərdə obrazı kimi canlanmağa başlamışdı. İlham Əliyev Vətən müharibəsinin əvvəllərindən müharibə leksikonuna tamamilə yeni bir maraqlı və düşməni ləzəyə salan “Dəmir yumruq” ifadəsini gətirdi. Bundan başqa, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Qarabağ Azərbaycandır”, – deyəmi isə bu müharibənin bütün məzmununu özündə əhatə etdi. Azərbaycan şairlərinin qələmi bütün varlığı ilə Ali Baş Komandanın möhtəşəm obrazını oxucuların gözü qarşısında canlandırdı. Ramiz Düyğun, Rafiq Yusifoglu, Xanım İsmayılqızı, Mahirə Abdulla, Vaqif Aslan, Şövkət Horovlu, Əhməd Qəşəmoğlu, Vahid Əziz və digər çoxsaylı poetik təfəkkür daşıyıcılarımız İlham Əliyevin Ali Baş Komandan obrazının müxtəlif tərəflərini ön plana çəkdi.

Mərzyyə Nəcəfova “Azad Şuşanın poetik ifadəsi” məqaləsində yazır: “Nəriman Həsənzadə “Cənab Ali Baş Komandan, halaldı Sizə” başlıqlı şeirində Prezidentimizə təşəkkür və hörmət hissi ilə bərabər, Şuşamızın azad olunmasında onun zəhmətini işıqlandırır. Xüsusilə, Prezidentin 44 günlük savaşa tarix yazmasının bütün dünyaya gətirilməsi məsələsinə qarşısına məqsəd qoyur” [4, s.31].

Hamımızın içində bir Qarabağ həsrətinin qayıdışı kükrədi və hamımızın qəlbində Seyid Mir Həmzə Nigarinin sətirləri, misraları dil açıb, nəğmələr oxumağa başladı:

*Nə əcəb dövlət imiş, şeyri-şikari – Qarabağ,
Nə gözəl nemət imiş söhbəti-yari – Qarabağ!
...Kövsəri-Tuba imiş ənhari-pünari –
Qarabağ.*

*Aləmi-cənnət imiş dari-diyari – Qarabağ.
İndi bildim nə imiş vəsfi-həzari – Qarabağ.
Yeridir kim çəkərəm ah və zari – Qarabağ.
[3, s.32]*

İndi 44 günlük Zəfər müharibəsindən sonra bədii təfəkkür sahiblərimiz Qarabağa, Füzuliyə, Şuşaya, Horadizə, Suqovuşana, Cəbrayla, Zəngilana, Qubadliya, Laçına, Kəlbəcəyə, Xudafərinə və 30 ildən artıq yetim qalmış digər yurd yerlərimizə şeirlər qoşur, onları vəsf edirlər, Azərbaycanımızın zəfər salnaməsini Qarabağımızın dünənindən başlayıb, bu gününə və gələcəyinə aparırlar.

Qarabağa dönüşümüzün möhtəşəm zirvəsi həm də Şuşamızın Azərbaycanın, Türk dünyasının mədəniyyət mərkəzinə çevrilməsi ilə daha əlamətdar oldu. Şuşamızda möhtəşəm bayramlar, təntənələr, elmi simpozium, Vaqif poeziya günləri keçirilməyə başladı. Xarı bülbülün qəddi düzəldi. Qarabağımızın, Şuşamızın incik düşmüş çöhrəsi yenidən duruldu. Vaqif poeziya günlərində Şuşamızdan yənə də şairlərimizin nikbinlik dolu mənzumələri ürəkləri rıqqətə gətirdi. Bunların hamısı 44 günlük Zəfər qələbəsinin təntənəsinə görə mümkün oldu. Maraqlı poetik düşüncə sahibi Adil Cəmilin Şuşadakı ilk elmi simpozium zamanı söylədiyi fikirlər sanki bizim məsələyə yanaşmağımızla həmahəng səslənir. “İndi Vaqif poeziya bayramına toplaşmaq, böyük şairin məqbərəsi önündə şeir oxumaq, əsası Ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulan ənənənin sadəcə davamı deyil, həm də özünə qayıdışın bir rəmzidir. Nə xoşbəxtlik ki, bu tarixi günləri yaşamaq bizə də nəsib oldu [1, s.11].

Şuşayla bağlı yazılmış əksər poetik nümunələrdə M.Ələkbərlinin, B.Vüsalın, F.Hüseynbəylinin, Hicranın, N.Həsənzadənin və onlarca başqalarının Azərbaycan xalqının, müdrik Prezidentinin, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin, şanlı Ordumuzun 44 günlük müharibədə qazandırmış tarixi qələbənin dəyəri ən görümlü müəllif mövqeyindən təqdim olunur. İstedadlı şair Qulu Ağsəs isə Şuşaya tamamilə özünəməxsus bir müstəvidən “Xoş gördük” etməyi zəruri sayır:

*Xoş gördük,
Əyil qulağına söz deyim Şuşam:
nə vaxtdı,*

Filologiya və Sənətsünüşüq, 2022, № 2

*yad səslərdən yağır qulağına...
mən pambıq götürürəm,
sənsə çöp götür,
ənək İsa bulağına –
təmizləyək nigşilin,*

*28 bəlayə gəlmiş ilin!
...Bir də xoş gördük...
Əyil qulağına söz deyim Şuşam:
da-rux-mi-şam! [4, s.31]*

Nəticə / Conclusion

Vətən müharibəsi başlayandan bu günə qədər ədəbi düşüncəmizin poetik çalarları tamamilə yeni, aydın, obrazlı, metaforik ifadələrlə zənginləşdi. Düşməni erməni ilə ağır ölüm-dirim mübarizəsinə həsr olunmuş bu əsərlər zamanların sınağından keçməklə daim xalqımızın xatirəsinə əbədi yaşayacaqdır. Onların yaratdığı bədii-poetik nümunələrdə xalqımızın, qəhrəman Azərbaycan əsgərinin, Ali Baş Komandanın xilaskar obrazı yaddaşlarda daşlaşacaqdır. Vətən müharibəsinin lap ilk günlərində şairləri-

mizin, daha çox əsgərlərimizin mübarizəsinə məqsədyönlü şəkildə təqdir edən təbliğat xarakterli əsərlərinin də təsir gücü az deyildi! 44 günlük bu Zəfərdə öz Dövlət Başçısının siyasətinə, müdrikləyinə, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin dəmir yumruğunun zərbəsinə inanan Azərbaycan xalqı Qalibiyyət bayrağını Şuşaya sancaraq, özünün Qeyrat simvolunun həmişəyaşarlığını bütün dünyaya sübut etdi. Azərbaycan xalqının Zəfəri yenilməzdir.

Ədəbiyyat / References

1. Cəmil A. Şuşada ilk elmi simpozium. “Ədəbi müstəvidə Qarabağın dünəni və bugünü”. “Ədəbiyyat qəzeti”, 2021, 4 sentyabr.
2. Mehraliyev E. Müharibə və ədəbiyyat. Qarabağ uğrunda mübarizə və 90-cı illərin Azərbaycan ədəbiyyatı. Bakı: Azərneşr, 2000.
3. Mir Həmzə Nigari. Nə əcəb dövlət imiş şeyri-şikari – Qarabağ. “Ədəbiyyat qəzeti”, 2021, 4 sentyabr.
4. Nəcəfova M. Azad Şuşanın poetik ifadəsi. 2021, 25 sentyabr.
5. Nəcəfova M. Poeziyamızın Qarabağ savaşı – Vətən müharibəsi. Bakı: Elm və təhsil, 2021.

Отечественная война в контексте азербайджанской поэзии

Шабнам Мамедова

Доктор философии по филологии
Институт фольклора НАНА. Азербайджан.
E-mail: shebnem.memmedova1981@mail.ru

Резюме. В представленной статье наблюдается освещение основных направлений единства Верховного Командующего Ильхама Алиева и всего азербайджанского народа. Выражая свое отношение к этой священной в борьбе с армянскими фашистами, азербайджанские поэты в своих стихах во главу угла ставят стратегию, тактику и политическую зоркость Президента Азербайджанской Республики, который на протяжении всего периода войны был вместе с народом, офицерами и солдатами, сражающимися против армянских захватчиков. Помимо отмеченного, приводятся фрагменты из отдельных стихов азербайджанских мастеров поэтического слова.

Ключевые слова: Отечественная война, величие 44-дневной победы, образ Ильхама Алиева в литературе, мастера поэтической мысли, Гулу Агсес, Шуша